

с. Магдалина Витвицька, ЧСВВ

ІСТОРИЧНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ РЕФОРМУВАННЯ ВАСИЛІЯНСЬКИХ ЖІНОЧИХ МОНАСТИРІВ У ГАЛИЦЬКІЙ МИТРОПОЛІЇ НА МЕЖІ ХІХ–ХХ СТОЛІТЬ*

У статті проаналізовано перебіг реформи жіночої гілки Василіянського чину в Галицькій митрополії. Досліджено ролі, які відіграли в процесі оновлення митрополит Андрей Шептицький та візитатори (комісари), призначені для впровадження реформи монастирів трьох єпархій митрополії. Розглянуто сприйняття реформи сестрами-василіянками та зростання вагомості настоятельок, їх намісниць і загальних рад (капітул) у житті чернечої спільноти.

Ключові слова: ЧСВВ, василіянки, реформа, Андрей Шептицький.

Початок ХХ ст. для жіночих василіянських монастирів Галицької митрополії Греко-Католицької Церкви (далі – ГКЦ) був позначений вагомими змінами. Митрополит Андрей Шептицький, нахнений екуменічними поглядами, новою церковною політикою Апостольського престолу (реформами папи Льва ХІІІ), вирішив оновити жіночу василіянську спільноту як давній східний чин. Шукаючи правильного русла реформи, він намагався поліпшити й активізувати чернече життя, надати можливість кожній обителі жити повноцінно, формувати покликання та визначати сфери праці. Ослабленим йосифінськими реформами чернечим осередкам загрожував занепад. Але при підтримці глави Церкви та з допомогою зреформованих отців-василіян вони вистояли, хоч дещо змінили правовий статус, уподібнившись до латинських згромаджень.

* В основу цієї публікації лягла магістерська робота, підготована на кафедрі церковної історії УКУ в 2011 р. Науковий керівник – Олег Беген.

Ідея реформи монашества в Католицькій Церкві вийшла на порядок денний ще у середині XIX ст. Під час приготування до Першого Ватиканського собору, який відбувся у 1869–1870 рр., генеральних настоятелів просили надати звіт про стан монашества та пропозиції щодо способів реформи. Із 25 генеральних настоятелів, яких про це попросили, відповідь дали двадцяттеро. У 1867 р. серед восьми членів Підготовчої комісії собору у справах монашества (*Pro regularibus*) було четверо генеральних настоятелів. У документах комісії можна простежити думку, що ченці, які живуть євангельськими радами, стають мішенню атак лібералів у суспільстві, де панує «сила зла». Церква виступала на захист як контемплятивного, так і активного життя монахів, вбачаючи в монашестві забороло християнського життя. Провідною ідеєю планованої реформи було плекання спільнотного виміру та убозтва в монашому житті, а також увага до виховання нових покликань у новіціаті. Однак на Першому Ватиканському соборі програма реформи монашества не була офіційно проголошена, адже собор був перерваний вторгненням у Рим військ Італійського королівства.

До втілення реформи чернецтва в Католицькій Церкві дійшло тільки наприкінці XIX – на початку XX ст.; тоді почалося оновлення існуючих чинів та заснування численних згромаджень – *novelli istituti*. В ГКЦ у цей період існував єдиний чернечий чин – василіянський, і ця ексклюзивність ще більше посилювала увагу церковної єрархії до його стану. Загалом увага папи Льва XIII до реформи монашества в ГКЦ та підкреслення гідності Східних Церков в енцикліці «*Orientalium dignitas*» 1894 р., можливо, була зумовлена не лише внутрішніми мотивами, а й поразкою в переговорах з Російською імперією про статус греко-католиків у цій державі. Але очевидно, що ця турбота про монашество виявилася корисною для Церкви.

Задум віднови жіночого чернецтва в ГКЦ визрів під впливом Добромильської реформи василіян 1882 р. Розпочавши реформу василіянок у 1897 р., митрополит Сильвестр Сембратович на прохання о. Андрія Шептицького (майбутнього митрополита) передав жіночі спільноти під провід чоловічих: призначений митрополитом візитатор був посередником між найвищою вла-

дою монастиря, тобто митрополитом, і монахинями усіх домів. Станом на початок реформи у Словітському монастирі на терені Львівської архієпархії в 1897 р. було вісім сестер, у Яворівському монастирі на терені Перемиської єпархії – шість¹.

Реформа жіночої гілки чину в Галицькій митрополії відбувалася у специфічних суспільних обставинах. На зламі XIX–XX ст. у Європі приходили до влади ліберальні уряди. Громадськість Франції, на яку орієнтувалися інтелектуали інших держав, жила ідеалами епохи Французької революції і перебувала в опозиції до конфесійно-релігійних цінностей монархічних імперій *L'ancien régime* – Австрії та Росії. Прихильники лібералізму по всій Європі плекали ідеї секулярного суспільства, і в Австро-Угорській імперії відповідні настрої також знаходили відгук. Утім, визначальною в цій дуалістичній монархії була політика підпорядкування Церкви державі – *йосифінізм*, що його ще з кінця XVIII ст. проводив уряд. Відповідно до цієї політики, духовенство мало виконувати пастирські обов'язки з акцентом на виховання у вірних лояльного ставлення до імператора. Клір, як і державні урядовці, утримували коштом бенефіцій – прибутків і привілеїв, які надавалися за фактом зайняття посад на парафіях чи в інших церковних установах². Тож, з одного боку, Церква в Галичині під владою Габсбургів отримувала державну підтримку, а з іншого – жорстко регулювалися державно-церковні відносини та сфера церковної юрисдикції, а також обмежувалася влада і вплив Апостольської столиці.

Із десяти жіночих монастирів, які діяли у Перемиській та Львівській греко-католицьких єпархіях на час входження Галичини до складу імперії Габсбургів у 1772 р., чотири було ліквідовано в рамках політики йосифінізму³. Імператор Франц-Йосиф у 1781 р. підпорядкував монастирі єпархіальним архиєре-

¹ Дмитро Блажейовський. *Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944)*, т. 2: *Духовенство і релігійні згромадження*. Київ 2004, с. 560; Дмитро Блажейовський. *Історичний шематизм Перемиської єпархії з включенням Апостольської адміністрації Лемківщини (1828–1939)*. Львів 1995, с. 939.

² Eutimio Sastre Santos. *La vita religiosa nella storia della Chiesa e della società*. Milano 1997, с. 830.

³ Bazylianki // *Encyklopedia Katolicka*, т. 2. Lublin 1995, с. 146.

ям та водночас вирішив закрити ті з них, діяльність яких, на його думку, була неефективною⁴. Імператорська влада розпорядилася, аби сестри зі скасованих монастирів переселилися до Львова, однак для утримання цих переселених черниць там бракувало ресурсів. Оскільки майно скасованих обителів перейшло у спеціальний Релігійний фонд, то ці черниці залишилися без засобів для існування.

Рішення про підпорядкування обителів місцевим єпархам мало важливі наслідки для католицького чернецтва східного обряду. По-перше, австрійське церковне право передбачало значні права митрополита стосовно монастирів. Він міг приймати рішення, обов'язкові для виконання у всіх монаших домах у всіх єпархіях, у тому числі проганяти звідти непокірних⁵. По-друге, усі монахині Австро-Угорщини підлягали судочинству єпархіального єпископа⁶. По-третє, лише за його дозволом можна було відкривати нові монастирі. Більше того, період до реформи ЧСВВ – це час, коли «при чинах монахинь клявзура поширюється ще далі, монахині самі ніколи не сміють залишити монастир, а разом всім іншим особам вступ до монастиря можливий лиш за виразним, письмовим дозволенням єпископа»⁷.

Запроваджена з ініціативи влади економічна підтримка збережених монастирів із спеціально створеного Релігійного фонду створила можливість для їх розвитку, вишколу ченців, проведення освітньої діяльності. Водночас заборона приймати у новіціат дівчат віком до 24 років прирекла чин на вимирання. Саме через цю заборону на території Галицької митрополії у 1818 р. залишилося тільки два монастирі: в Яворові та Словіті⁸. Щоб ці монастирі могли зберегтися, черниці мусили взятися до виховної діяльності. Тож у 1822 р. при монастирі у Словіті відкрили школу для дівчат, а в 1847 р. подібний заклад відкрили яворівські сестри.

⁴ Ігор Ісіченко. *Історія Христової Церкви в Україні*. Харків 2003, с. 272.

⁵ *Право церковне с особливим узглядненням церковно-державних законів Австрійських і краєвих Галицьких*. Львів 1900, с. 249.

⁶ Там само, с. 264.

⁷ Там само, с. 406.

⁸ Bazylianki, с. 146.

Учениці «здавали іспит з читання, толкування, коменяша [педагогічних творів Яна Амоса Коменського – М. В.], оповідання»⁹.

Як бачимо, церковна політика Габсбургів руйнувала на українських землях традиційне монашество, що базувалось на молитві й ручній праці. Але ця політика сприяла участі богопосвячених осіб у суспільному житті. Вона ж поступово готувала ґрунт для співпраці між монастирями, для їх об'єднання.

У 1897 р. на прохання о. Андрея Шептицького (тоді ігумена монастиря василіян у Львові) митрополит Сембратович дозволив реформованим василіянам розпочати духовне оновлення василіянок, які намагались займатися благодійною і виховною діяльністю, опікуватися сиротинцями¹⁰. Андрея Шептицького призначили візитатором (єпископським комісаром) усіх василіянських жіночих монастирів; було створено спільний новіціат, відбувалися капітули¹¹, на яких приймалися важливі рішення, зокрема:

після наради [у 1862 р. – М. В.] ігумені і сестер у прив'язі прокуратора порішено згодитися на пропозиції консисторії щодо тіснішої зв'язи між обома монастирями, бо така зв'язь скріпить монашого духа та причиниться до кращого виховання молоді¹².

Станом на початок реформи повноваження приймати рішення щодо кожного монастиря у Галицькій митрополії мали митрополит, місцевий єпископ та ігумена. Митрополит, єпископи або єпископські комісари інформували Апостольський престол

⁹ Хроніка монастиря сс. Василіянок в Яворові від 1882 року // Архів монастиря сестер Василіянок у Яворові.

¹⁰ Ігор Дрогобицький. Еволюція культурно-освітньої праці Чину Святого Василя Великого в другій половині XIX століття // *Добромільська реформа і відродження української церкви*. Львів 2003, с. 142.

¹¹ Бенігна Вовчук, ЧСВВ. Митрополит Андрей Шептицький і його вплив на духовенство і монашество // *Слуга Божий Митрополит Андрей Шептицький*. Збірник популярно-наукових доповідей і статей та іншого архівного матеріалу, скомплектований з нагоди відзначень 45-ї і 50-ї річниць смерті митрополита Андрея Шептицького / ред. Іван Біланіч та ін. Філядельфія 1994, с. 64; Йосафат Скрутень, ЧСВВ. У чернечій келії // *Добромільська реформа і відродження української церкви*. Львів 2003, с. 267.

¹² Саломія Цьорох, ЧСВВ. Погляд на історію та виховну діяльність монахинь василіянок [= Бібліотека наукових і популярних творів монахинь Василіянок, т. 2]. Рим 1964, с. 46.

про всі зміни в кожному монастирі, у тому числі про результати капітул та візитацій¹³. Для важливих рішень щодо реформування вони просили благословення у Римі. Із Апостольської столиці в Галицьку митрополію надходили різноманітні розпорядження щодо монашества. Часто вони стосувалися мало не побутових деталей, як це було, наприклад, у випадку корекції богослужінь в наміренні добродіїв та фундаторів: «Свята Конгрегація дозволила з 20.05.1901 р. слідувачу редукцію служб фундаційних монастиря Словітського, щороку на всегда: Іоана Рачинського на шість Літургій читаних»¹⁴. Щоби священик міг бути сповідником сестер довше, ніж три роки, теж потрібна була згода Апостольської столиці¹⁵. За дотриманням цієї вимоги стежив отець, призначений ординаріатом¹⁶. З часу, коли у 1933 р. був призначений апостольський візитатор для василіянок, повноваження ігуменів, єпископів і навіть митрополита щодо монастирів були обмежені на користь Апостольського престолу.

В рамках реформи жіночої гілки чину акцент зроблено на трьох моментах: новіціат-формація, клявзура-дисципліна, капітула-уставотворчість. Тож оновлення чину вже на початковому етапі зумовило його наближення до західних зразків, що передбачали централізацію, уніфікацію устрою та життєдіяльності жіночого чернецтва¹⁷.

Питання клявзури у нормах церковного права належало в жіночих монастирях до фундаментальних правил: «Після приписів церкви, закон, котрий не має такої стислої клявзури, не єсть через церков уважаний за закон, а лиш за конгрегацію»¹⁸. Щодо

¹³ «Капітула – рада зложена з ігуменів поодиноких монастирів якогось чину під проводом протоігумена; вирішує важніші справи свого чину» (*Українська загальна енциклопедія. Книга знання в 3-х тт., т. 2 / ред. Іван Раковський. Львів – Станіславів – Коломия 1930–1933, с. 195*).

¹⁴ ЦДІАЛ, ф. 684, оп. 1, спр. 2792, арк. 19.

¹⁵ Там само, спр. 2098, арк. 1.

¹⁶ Там само.

¹⁷ Борис Савчук. *Твердиня віри: Історія Станіславівського (Івано-Франківського) монастиря сестер василіянок*. Івано-Франківськ 2011, с. 19.

¹⁸ *Хроніка Яворівського монастиря за 1898 р. // Архів монастиря сестер Василянок у Яворові, арк. 47.*

спільного новіціату, то його для василіянок відкрили ще в 1891 р. відповідно до рішення Львівського синоду, але цей новіціат проіснував недовго через брак форматора.

Зазнав змін і статус капітул – загальних нарад настоятельок і представників усіх монастирів. Капітули проводили навіть в доберестейський період, але їх рішення мали більше консультативний, дорадчий характер. Тільки завдяки реформі вони поступово перетворились на законодавчий орган.

Як уже згадано вище, о. Андрей Шептицький виконував обов'язки візитатора, чи єпископського комісара сестер у 1897 р. Обидва терміни вживали паралельно, і різниця між ними суто функціональна: комісар – церковний урядовець (посада), а візитатор – той, хто здійснює перевірку.

Жиючи сам у Чині глибоко василіанським життям і видячи успішну придатність сеї обновленої установи для великих справ Церкви і народу, присвятив увагу син святого Василя Великого і жіночій парості свого Законодавця і Патріарха, Чиніві сестер Василіянок. Під ту пору не доставало їм законного духа, котрий осягається основною реформою і поворотом до духа і витичних основателя. Сеї роботи піднявся о. Андрей і при допомозі кількох інших Василіян перевів успішно реформу сестер Василіянок у Словіті. При кінці червня 1897 р. сам відвозить двох монахів [василіян о. Ігнатія Тисовського і бр. Йосифа Гродського] до Словіті, завершуючи тим способом свій план і бажання¹⁹.

Магістрами новіціату сестер-василіянок були о. Ігнатій Тисовський, о. Филімон Решетилевич, автор Добромильської реформи єзуїт Каспер Щепковський, а також василіяни Єронім Малицький, Платонід Філяс, Адріян Давида і Павло Демчук²⁰.

Плани ініціаторів реформи щодо сестер-василіянок чітко передбачали активізацію їх виховної та освітньої діяльності. Зокрема, з розповіді про візитацію Бережанського деканату 1897 р. довідуємось про перші кроки на шляху оновлення василіянок у Словіті та про очікування митрополита на швидке відродження

¹⁹ Там само, с. 267–268.

²⁰ Див.: Петро Шкраб'юк. *Монаший Чин Отців Василіян у національному житті України*. Львів 2005, с. 196–197.

сестер ЧСВВ, «що колись попровадять нашу дівочу молодь інтелігентних верств в страсі Божому, в науках і в любові до свого обряду і народності – та стануть новим філяром в Церкві Божій»²¹. На початках обставини не дозволяли черницям точно сповнити всі приписи церковного права. Та у післявізитаційних розпорядженнях о. Єроніма Малицького, виданих в Яворівському монастирі у 1898 р., вказано, що сестри мають щирий намір сповняти закон та що всі перешкоди будуть усунені²². Це розпорядження містить деякі вказівки і для настоятельки з посиланням на приписи святійшого отця Бенедикта XIV:

Преподобна Мати Настоятелька скличе від часу до часу, а найменше раз в місяць конзульту домову, до котрої входять лиш три сестри профески, і здасть їм коротке справоздане зі стану дому – спитаєся о їх суд о річах важніших, як також щодо дисципліни і карности: чи чого не зауважили, щоби треба поправити. Протокол короткий з таких конзульт запише всегда одна з консульторок на тоє назначена через преп. Мати настоятельку, в осібній книжечці, котра має ся в часі візити канонічної передкладати²³.

На початку ХХ ст. василіянські жіночі монастирі діяли уже в Яворові, Словіті, Львові, Станиславові (тепер Івано-Франківськ) та Кудринцях (теперішньої Тернопільської обл.). Усі вони «становили одну цілість, під зарядом одного настоятеля-візитатора»²⁴. Саме візитатор, або ж комісар, був посередником між митрополитом і сестрами. Тут слід зауважити, що до реформи в кожній єпархії призначувалося для монастирів свого, окремого візитатора.

З початком реформи спільним візитатором для усіх монастирів часто був василіянин, призначений усіма трьома ординаріями. Так, у 1899 р. комісаром для духовних справ сестер-василіянок іменовано о. Платоніда Філяса, який тоді займав уряд ігумена

²¹ Справи домашні // *Душпастьєрь* 15 (1897) 213.

²² *Хроніка Яворівського монастиря за 1898 р.*, арк. 46.

²³ Там само, арк. 47.

²⁴ *Хроніка Яворівського монастиря за 1906 р.*, арк. 69.

ЧСВВ у Львові²⁵. І все ж, попри те, що з'явився єдиний візитатор для всіх домів, кожний єпископ призначав також комісара, або прокуратора, для монастирів на своїй території. Особливо це було характерно для періоду з 1927 р. і до 1933 р., коли Апостольський престол призначив свого візитатора²⁶.

Як особа, делегована митрополитом, візитатор (комісар) пильнував духовне життя монастирів і займався адміністративними справами. Щороку він мав відвідувати усі обителі, звітувати про них митрополитові та давати свої розпорядження на основі результатів візитації²⁷. Комісар, у погодженні з ігуменею, визначав обов'язки для кожної монахині на один рік, міг переводити сестер з одного дому до іншого, як це відбувалося в чоловічих монастирях, але історично не було притаманне жіночим²⁸.

Прикладом того, як митрополит Андрей Шептицький полагджував організаційні моменти життя сестер-василіянок, є ситуація, що привела до заснування монастиря у Станиславові у 1900 р. Спершу Товариство українських пань цього міста звернулося до митрополита з пропозицією, щоб сестри-василіянки взяли на себе провід інституту для дівчат. Владика Андрей через візитатора, о. Платоніда Філяса, організував, щоб до Станиславова вислали матір Анну Теодорович – одну з перших реформованих василіянок²⁹. Через цього ж візитатора митрополит полагджував купівлю приміщення для сестер у Львові, після того як «Народний дім» у середині 1930-х рр. змусив монахинь покинути його будівлю, яку вони до того займали³⁰.

Одним із обов'язків візитатора було також призначення ігумень. Через візитаторів митрополит дбав і про наявність капеланів та сповідників, які безпосередньо провадили б сестер.

²⁵ *Хроніка Яворівського монастиря за 1899 р.*, арк. 48.

²⁶ Цьорох. *Погляд на історію та виховну діяльність монахинь василіянок*, с. 48.

²⁷ *Хроніка Яворівського монастиря за 1897 р.*, арк. 43.

²⁸ *Хроніка Яворівського монастиря за 1902 р.*, арк. 57.

²⁹ Севастіян Сабо́л, ЧСВВ. *Укрита Фіалка – сестра Васи́лія Глібови́цька*. Пряшів 1992, с. 57.

³⁰ ЦДІАЛ, ф. 684, оп. 1, спр. 2585, арк. 1.

У своєму посланні про обов'язки сповідників законниць Андрей Шептицький зазначав:

Священник, якому поручено уряд сповідника при жіночих монастирях і законних домах, повинен бути переконаний, що його праця буде лиш тоді хосенна, коли здобуде собі загальне довір'я всіх законниць через святість священничого життя, богословське знання і уміння провадити душі до звершеності»³¹.

Такий священник, як нагадував митрополит, повинен мати дозвіл єпископа даної єпархії, сповідати тільки у сповідальниці, знати правила і Конституції даного чину чи згромадження³². Сповідника призначали на три роки³³. Оскільки цю посаду займали отці-василіяни, то відбір кандидата здійснював ще й протоігумен³⁴. Водночас із листів ординаторського комісара василіянок у Дрогобичі о. Адріяна Давиди бачимо, що сповідником сестер у Кудринцях був парох о. Михаїл Литвинович³⁵. Мабуть, у деяких випадках через велику відстань від чоловічих монаших осередків черницям за сповідників призначали світських священників, кандидатури яких підбирав візитатор за погодженням з ординаріатом.

Деколи фундатори монастирів окремо наголошували на потребі утримання капеланів для сестер. Так, при заснуванні дому в Кудринцях – дочірнього щодо Станиславівського дому – фундаторка поставила умову: «З обов'язком удержувати капеляна й 12 убогих, що не можуть заробити собі на прожиток»³⁶.

Важливою віхою на шляху реорганізації монастирів сестер-василіянок стала капітула, проведена у Словіті 24 серпня 1902 р. на чолі з митрополитом Шептицьким і перемиським єпископом Костянтином Чеховичем. Якщо раніше ігумень призначали єпис-

³¹ *Обов'язки сповідників законниць // Андрей Шептицький. Письма-послання (1939–1944)*. Львів 1991, с. 389.

³² Там само, с. 390.

³³ ЦДІАЛ, ф. 684, оп. 1, спр. 2799, арк. 2.

³⁴ *Конференції Архиєреїв Української Греко-Католицької Церкви (1902–1937)*. Львів 1997, с. 35.

³⁵ ЦДІАЛ, ф. 684, оп. 1, спр. 2098, арк. 1.

³⁶ Цьорох. *Погляд на історію та виховну діяльність монахинь василіянок*, с. 73.

копи, то тепер уже капітула обрала їх для обителєй у Словіті, Яворові, Станіславові та Львові³⁷. Також обрали магістру з-поміж сестер – с. Анну Теодорович, яка однією з перших прийняла реформу. З метою заснування нових монаших осель на цій же капітулі розглянули й питання, пов'язані з переведенням монахинь з одного дому до іншого³⁸. Перемиський владика вважав реформу василіянок успішною, хоч і ще не завершеною. Тому наприкінці цього ж 1902 р. Костянтин Чехович запросив сестер провадити руський (український) інтернат для семінаристок у Перемишлі³⁹.

Мати Анна Теодорович була готова вести молоде покоління черниць у дусі реформи, а от старші сестри не одразу прийняли зміни. Їм довелося наново відбудувати новіціат⁴⁰. У процесі такої віднови отці-василіяни, враховуючи досвід власної реформи, готували монахинь до можливості самостійно адмініструвати у своїх спільнотах.

Для ефективнішого впровадження реформи жіночої гілки чину у монастирях ввели нову посаду – намісниця ігумені. За рішеннями капітули 1902 р., намісницям передали багато обов'язків, що раніше входили до повноважень ігумень. Зокрема, намісниця ставала відповідальною за справи, що стосувались школи, конвікту⁴¹, кухні, трапези, церкви та хору⁴². Примітно, що коли уряд намісниці випадало виконувати молодим сестрам та сестрам із тимчасовими обітами, то це часто викликало обурення старших, досвідчених монахинь⁴³. Та реформі це не завадило.

Наступним кроком до самостійного життя оновленого чину стало перекладення уряду єпископського візитатора у жіночі руки. Цю новацію впровадив у 1908 р. візитатор о. Ігнатій

³⁷ *Vessels of election*, с. 42.

³⁸ Марія Вуянко. *Монастирі Івано-Франківська (Станіславова) перша половина ХХ століття*. Івано-Франківськ 1998, с. 19.

³⁹ *Хроніка дому Сестер Василіянок у Перемишлі за 1902 р.* // Провінційний Архів сестер Василіянок у Львові, арк. 2.

⁴⁰ *Хроніка Яворівського монастиря за 1902 р.* // Провінційний Архів сестер Василіянок у Львові, арк. 61.

⁴¹ Конвікт – установа для проживання студенток під опікою виховательок.

⁴² *Хроніка Яворівського монастиря за 1902 р.*, арк. 58.

⁴³ *Хроніка Яворівського монастиря за 1905 р.*, арк. 76.

Тисовський, а саме рішення оприлюднили через повізитаційні розпорядження⁴⁴. Відтак уже 30 січня 1908 р. преподобна мати Анна Теодорович приїхала як візитаторка до Яворівського монастиря: говорила з кожною сестрою, однак не робила зауваг і не давала розпоряджень. Як засвідчує хроніка Яворівського монастиря василіянок, це була єдина поїздка преподобної матері Анни, «яка мала на цілі зглибити монаше життя нашого дому»⁴⁵.

Ще у 1897 р. з ініціативи Андрея Шептицького в спільнотах сестер усталили та упорядкували практику поділу сестер на дві групи (два «хори») залежно від обов'язків. Сестри першої групи – більш інтелігентні й освічені – займалися виховною, педагогічною діяльністю і молилися церковне правило (утреню, вечірню, часи). Їх часто називали «хоровими» сестрами. Сестри другої групи, яких часто називали «домашніми», – менш освічені, займалися господарською працею⁴⁶. Рішення про такий поділ митрополит обґрунтував так:

Практика в монастирях, котрі мають повірені школи або виховавчі інститути для дівчат, виказала конечну потребу приймання до монастиря і такі кандидатки, котрі хочай не суть спосібними до уділу в праці виховавчій, ані до правила церковного в хорі, можуть однак монастиреві віддавати добрі услуги домашніми ручними працями⁴⁷.

Рішення митрополита, затверджене 6 жовтня 1909 р., стало лиш офіційним відображенням дійсності, адже ще з княжих часів при монастирях жили послушниці, які не приймали схими. Але групи-хори не були чимось на зразок замкнених каст. Це засвідчувала монастирська практика:

Доказом хай буде загально знана подія, про яку заодно згадують старші монахині. Бл.[аженої] П.[ам'яті] М.[ати] Онисима

⁴⁴ Хроніка Яворівського монастиря за 1908 р., арк. 92.

⁴⁵ Там само, арк. 92.

⁴⁶ Витяг з правил св. отця нашего Василя Великого, зложений для інокінь Йосифом Веніамином Рутським, митрополитом всей Руси. Конституції женских монастирів ЧСВВ Галицкой провинції. Жовква 1909, с. 96.

⁴⁷ Звернення до інокінь ЧСВВ (6 жовтня н. ст. р. Б. 1909) // Витяг з правил св. отця нашего Василя Великого, с. 11–12.

Чарнік прийняла дві кандидатки на домашні сестри: Марію – в Чині Олімпію Білянську, і Магдалину – в Чині Меланію Валяс. Згодом, коли вже обидві кандидатки були по облечинах, а по причині малого числа хорових монахинь, як також їх немічного віку, не було кому хору [церковне правило – М. В.] відмовляти, Пр.[еподобна] Мати Онисима Чарник, яко ігуменя, за згодою старших монахинь хористок, дозволила обом сестрам брати участь у відправлюванні церковного правила в хорі⁴⁸.

До реформи домашні сестри складали тільки «поєдинці вічні, а не торжественні обіти»⁴⁹. Рішення Андрея Шептицького про допуск домашніх сестер до великої схими на рівні з хоральними сестрами було оформлено у постановах конференції Галицької митрополії 19 квітня 1909 р. Надалі при прийнятті великої схими домашні сестри отримували таку ж одіж, що й хорові сестри: «рясу, пояс, параман, мантію, капку з каптуром, крест, вервицю»⁵⁰. Єдиною відмінною у формі одягу було те, що мантії домашніх сестер повинні були мати широкі рукави⁵¹.

На зламі XIX–XX ст. в монастирях неодноразово поставало питання про те, чи наявність двох хорів тягла за собою дві управи (ігумень) та чи для обох груп діяв єдиний устав. Джерела засвідчують, що обидві групи у кожному з монастирів підлягали єдиній ігумені і мали спільний устав. Відмінності в обов'язках та побуті визначала ігуменя монастиря, а з початком реформи – ще й візитатор. Згідно з візитаційним розпорядженням для Яворівського монастиря 1904 р.,

най в кождім домі буде однообразність щодо убрання і кожда з Пр.[еподобних] М.[атерів] Настоятельок най чуває над тим, аби жадна зі сестер не змінила нічого в убранню, в крою і формі [...]. В кождім домі має бути достатне число [примірників – М. В.] витягу уставів монаших, так аби кожда монахиня була заосмотрена в один примірник⁵².

⁴⁸ *Хроніка Яворівського монастиря за 1909 р.*, арк. 96.

⁴⁹ Там само.

⁵⁰ Звернення до інокій ЧСВВ (6 жовтня н. ст. р. Б. 1909), с. 12.

⁵¹ Там само.

⁵² *Хроніка Яворівського монастиря за 1904 р.*, арк. 73.

Реформу жіночих спільнот Львівської митрополії завершила капітула 1909 р., що відбулася у Львівському монастирі св. Василя Великого і закріпила зміни. Ініціатором відповідних трансформацій, як і раніше, був митрополит. Він побачив, що оновлені монастирі швидко наближаються до західного зразка і це зумовить повну централізацію чину на чолі з провінційною, а відтак і генеральною настоятелькою⁵³. Еволюція в такому напрямку означала вихід монастирів з-під юрисдикції єпископів та митрополита, що було новим для східного обряду і породжувало зрозумілу насто-роженість церковної влади. Причиною руху жіночої гілки чину в цьому напрямку, як вважав Андрей Шептицький, стало рішення Львівського синоду 1891 р. про спільний новіціат у Словіті. На його думку, це рішення було лише провізоричним – відповідало потребам часу, але не могло відібрати освячене традицією право кожної ігумені виховувати новичок в своїм домі⁵⁴. Отож цілковито в дусі своїх слів «не позволю відступати від традицій від віків прийнятих в наших монастирях»⁵⁵ митрополит розпочав працю над «Витягом з правил» митрополита Йосифа Велямина Рутського. Плід роботи Андрея Шептицького мав стати новими Конституціями сестер, які й ухвалила капітула 1909 р.⁵⁶

12 жовтня 1909 р. Андрей Шептицький у порозумінні зі станиславівським і перемиським єпископами затвердив рішення львівської капітули, і таким чином воно стало зобов'язуючим. Наміри єрархів щодо подальшого напрямку розвитку сестер-василіянок виявляє п'ятий пункт рішення Конференції єпископату Львівської митрополії від 19 квітня 1909 р. Згідно з ним, чин мав зосередитися на поверненні до давньої традиції:

⁵³ Звернення до інокій ЧСВВ (6 жовтня н. ст. р. Б. 1909), с. 4–5.

⁵⁴ Пастирське послання Митрополита Андрея до монахинь ЧСВВ 23 липня 1909 р., Унів // Андрей Шептицький. *Пастирські послання 1899–1914*, т. 1. Львів 2007, с. 684.

⁵⁵ Див.: Текст промови Андрея Шептицького на випуску слухачів духовної семінарії у Львові // ЦДІАЛ, ф. 358, оп. 1, спр. 38, арк. 4.

⁵⁶ Михайло Гайковський. Українська Греко-Католицька Церква в часи митрополитування Андрея Шептицького // *Київська Церква. Альманах християнської думки* (2–3) 2001, с. 36; Цьорох. *Погляд на історію та виховну діяльність монахинь василіянок*, с. 51.

Конференція рішає не відступати від традиції сестер василіянок, котра вимагає, щоб кожний монастир був для себе осібним домом⁵⁷.

Така ж воля владик простежується і в роботі Конференції єпископів 1919 р., де була висловлена пропозиція укладення нових Конституцій для василіянок і подання їх на затвердження Загальній раді монастирів. При цьому зазначали, що «залежність Чину сестер-василіянок від єпископа має бути в тих Конституціях ясно означена»⁵⁸. Як аргументували під час розгляду цього питання, історично кожний монастир жив і працював окремо⁵⁹: «Кожний дім чи монастир мав діяти самостійно й міг мати свій власний новіціат»⁶⁰.

У ході впровадження реформи сестер-василіянок постало питання переміщення черниць між монастирями. В листах черниць до митрополита є багато прошень про переведення з одного дому в інший. Сестри знали між собою і знали побут кожного дому, оскільки вже багато років активно працювали заради зближення спільнот. Тому на ідейному рівні реформу вони сприйняли схвально. Однак у дійсності уже рішення капітули 1909 р. щодо розподілу (розміщення) черниць по монастирях породило певний спротив:

Нове зарядження відносно поділу домів не було по нутру яворівських монахинь, які неначеб предвиджували фатальні наслідки в будучині. Одна із них заявила проти сего в імені всіх. Одначе стрінулася з відмовною відповіддю Екселенції Кир Андрея, яка звучала «то не підлягає дискусії, позаяк я вже се постановив»⁶¹.

Непорозуміння з приводу розподілу монахинь по монастирях на перших порах виникли і в Перемишлі, що засвідчує літопис тамтешнього монастиря: «В році 1909/10, коли розділили доми,

⁵⁷ Конференції Архидієреїв Української Греко-Католицької Церкви, с. 25.

⁵⁸ Там само, с. 54.

⁵⁹ Там само.

⁶⁰ *Magnify the Lord. The Golden Jubilee of the American Foundation of the Order of the Sisters of St. Basil the Great.* Philadelphia 1961, с. 32.

⁶¹ Хроніка Яворівського монастиря за 1909 р., арк. 98.

настав нелад в домі сестер-василіянок в Перемишлі і ніхто в той дім не вглянув. Монахині з інших домів лиш здвигали плечима»⁶². У підсумку в 1910 р. владики Андрей розіслав по обителях пере-лік сестер, які належали до того чи іншого монашого дому невід-клично, тобто незмінно⁶³.

Загалом прийняття змін стало нормою монашої дисциплі-ни після реформи. Утверджені капітулою 1909 р. Конституції регламентували всі аспекти монашого життя: адміністратив-ний, аскетичний і господарсько-економічний⁶⁴. У нових правилах зазначалося, що «кожен жіночий монастир залишався самостій-ним та підпорядковувався єпископові своєї єпархії»⁶⁵. Водночас Конституції трактували всі монастирі як цілісність, і для «одно-стайного заховування монаших правил» кожні п'ять років збира-лася Загальна Рада їх представників. У цій раді «зобов'язані брати участь ігумені кожного монастиря і дві делегатки, вибрані на домо-вій капітулі»⁶⁶ – «інокіні великого образу з кожного монастиря»⁶⁷.

Загальну раду монастирів скликав митрополит, який на ній і головував. Рішення ради були обов'язковими, а зміни в Конституціях повинні були затверджувати ще й троє єписко-пів-ординаріїв. Для вибору ігумені і дорадниць на Загальну раду та поалагодження важливих справ монастиря збиралась Рада мо-настиря з усіх хороших сестер. Раду для вибору ігумені збирав і головував на ній місцевий єпископ.

Безпосередньою управою монастиря займалася ігуменя, яку на Раді монастиря обирали також на п'ять років. Перед реформою ігуменю обирали до смерті, її затверджував єпископ і їй на допомо-гу обирали ще трьох дорадниць. Духовним якостям та обов'язкам ігумені присвячений третій розділ Конституцій 1909 р.⁶⁸ Важливою

⁶² *Хроніка дому Сестер Василіянок у Перемишлі за 1919 р.*, арк. 15.

⁶³ Вуянко. *Монастирі Івано-Франківська (Станиславова)*, с. 20.

⁶⁴ *Твори слуги божого митрополита Андрея Шептицького. Пастирські листи (2.VIII.1899 – 7.IX.1901)*, т. 1. Торонто 1965, с. 65.

⁶⁵ Шкраб'юк. *Монаший Чин Отців Василіян у національному житті України*, с. 197.

⁶⁶ *Vessels of election*, с. 42–43.

⁶⁷ *Витяг з правил св. отця нашого Василія Великого*, с. 76.

⁶⁸ Там само, с. 80.

постановою було й те, що в кожному монастирі повинна бути зала для місячних капітул усіх монахинь⁶⁹.

Після того як у 1909 р. митрополит Шептицький видав друком витяги з правил митрополита Рутського для василіянок, він особисто проводив візитації монастирів, давав реколекції та духовні науки, підтримуючи оновлення монашого життя й утвердження дисципліни, наділяючи монастирі княжими дарами і фундаціями:

На просьби сестер витолковував митрополит кожне правило «Витягу»; пояснювання тривало чотири роки і скінчилось саме перед всесвітньою війною. Часто давав реколекції, рік річно переводив канонічну візитацію монастиря; давав кандидаткам обличчини, відбирав перші обіти і святу професію; сповідав і кожній сестрі охотно спішив з радістю і помічю⁷⁰.

Якщо митрополит Андрей через хворобу не міг приїхати в ту чи іншу обитель, то просив сестер надіслати письмовий звіт про стан справ⁷¹. На початках «вислідом тієї батьківської опіки був зріст поклонянь, поглиблення внутрішнього життя і розгорнення широкої дії, виховної та харитативної, сестер»⁷². Сестри висловлювали митрополитові вдячність за отримані правила. Фактично всі українські жіночі середньоосвітні заклади в той час були під управлінням василіянок⁷³. Як відзначив о. Юрій Федорів, жіночий чернечий чин після реформи зріс чисельно, і зросло довір'я українського населення до монахинь, які своєю діяльністю у великій мірі спричинилися до духовної формації українського народу⁷⁴.

⁶⁹ На капітулі ігуменя виголошує науку, а потім вказує кожній сестрі на її недотягнення чи проступки у дотриманні правил і порядку монастиря. Співсестри також мають можливість висловити свої зауваги. Див.: *Витяг з правил св. отця нашого Василія Великого*, с. 94.

⁷⁰ Віра Слободян, ЧСВВ. Кілька сторінок із хроніки монастирів сс. Василіянок // *Богословія*, т. 4, кн. 1–4. Львів 1926, с. 240–241.

⁷¹ ЦДАЛ, ф. 684, оп. 1, спр. 2792, арк. 88.

⁷² Іриной Назарко, ЧСВВ. *Київські і Галицькі митрополити*. Торонто 1962, с. 229.

⁷³ *Історія релігій в Україні*, т. 4: *Католицизм*. Київ 2001, с. 406.

⁷⁴ Юрій Федорів. *Організаційна структура Української Церкви*. Торонто 1990, с. 197.

Митрополит Шептицький, застерігаючи про необхідність дотримання святих звичаїв східного монашества, водночас, розумів потребу співпраці між монастирями у тодішніх історичних та політичних умовах. Тож монастирі, в яких неможливо було утримувати новіціат, мали дозвіл посилати новичок в інші домми, забезпечуючи їх утримання: «Коли один монастир утримує новичку або монахиню в другому, [то] повинен на то удержане давати 30 К.[орон] місячно за сестру хорову, а 15 К.[орон] за домашну»⁷⁵. Щодо апостолату митрополит постановив: «Єсть річею конечною, щоб інокіні, належачи до одного монастиря, в другім працювали. Се однак, не становить канонічного переселення»⁷⁶.

Очевидно, що запроваджені в часі реформи новації, хоч не були притаманні жіночому монашеству від часів Київської Русі, знайшли своє виправдання у тому, що сприяли його відродженню. Уже в 1911 р. діяло шість жіночих василіянських монастирів (Яворів, Кудринці, Львів, Перемишль, Словіта, Станиславів), в яких проживало 74 черниці. Вони опікувалися п'ятьма інтернатами для дівчат (323 вихованки), будинком для осіб похилого віку, двома початковими школами, однією гімназією та двома учительськими семінаріями⁷⁷.

Таким чином, капітула 1909 р. зафіксувала реформу монастирів сестер-василіянок, але насправді впровадження в життя її постанов тривало аж до середини ХХ ст. Як засвідчували самі сестри на початку 1920-х рр., «правила і Конституції наші, котрі тільки праці коштували, не заховувались»⁷⁸. Вихід зі скрутного становища василіянки вбачали у внесенні змін до Конституцій. У відповідних пропозиціях на Загальну раду 1923 р. зустрічаємо, зокрема, такі: 1) вибір провінціальної настоятельки з Радою; 2) створення спільного новіціату; 3) проведення капітули кож-

⁷⁵ *Витяг з правил св. отця нашого Василія Великого*, с. 94.

⁷⁶ Пастирське послання Митрополита Андрея до монахинь ЧСВВ 23 липня 1909 р., с. 684.

⁷⁷ *Vazylianiki*, с. 146.

⁷⁸ *Пропозиції монахинь щодо змін в правилах статуту жіночого монастиря внесені для обговорення і затвердження загальною радою монастирів* // ЦДІАЛ, ф. 684, оп. 1, спр. 2549, арк. 2.

ні три роки⁷⁹; 4) розширення повноважень ігумені щодо майнових справ; 5) затвердження Конституцій в Римі; 6) вирішення питання з хорами (зі станіславівської спільноти пропонували об'єднати їх або, навпаки, закрити цей поділ в Конституції)⁸⁰.

Через відмінні візії змін у василіянській спільноті виникли непорозуміння між домашніми і хоровими сестрами. На капітулу 1923 р. під головуванням Андрея Шептицького, за участю візитатора сестер ЧСВВ у Львівській єпархії єпископа Йосифа Боцяна, візитатора у Перемиській єпархії о. Ігнатія Тисовського та о. Климентія Шептицького не прибули делегатки зі Станіславова, бо у їхньому домі вже не було поділу сестер на хори. Представниці інших домів вважали цей крок порушенням Конституцій 1909 р.⁸¹

Після впровадження реформи та появи двох хорів виникли розходження у поглядах на устрій монастирів і між митрополитом та візитаторами. Часто сповідники й візитатори підтримували домашніх сестер, оскільки ті почувалися приниженими⁸². У ширшому вимірі непорозуміння стосувались напряму реформи – способів повернення до автентичного вигляду східного жіночого монашества. У самому чині помітно було розчарування капітулою 1923 р.:

Капітула в 1923 р. не ввела ніяких удосконалень, не відродила життя в Чині – противно, здавалось, що дух і традиція василіянська щораз більше нидіє і марніє. І так від сеї Капітули ще скоршим етапом, як у 1909 р., почало зло ширитися в Чині, відокремлювалися спершу дієцезії, а відтак навіть поодинокі доми ріжнилися між собою. Упадок нашого Чина ставав ясно перед очима, однак сі, що його бачили, були безсильні і ніяк не могли сему зарадити⁸³.

Рішення капітули не були затверджені митрополичим ординаріатом. Питання двох хорів загострилося, позаяк у станіславівських

⁷⁹ Там само, арк. 15–20.

⁸⁰ Там само.

⁸¹ *Хроніка Яворівського монастиря за 1923 р.*, арк. 160.

⁸² ЦДІАЛ, ф. 358, оп. 2, спр. 336, арк. 94.

⁸³ *Хроніка Яворівського монастиря за 1924 р.*, арк. 161.

монастирях цей поділ був скасований⁸⁴. Зрештою, ці рішення обговорювали на єпископській конференції у 1924 р., де їх затвердили зі змінами. Питання станиславівського монастиря, який не прийняв змін до Конституції після 1923 р., визнали відкритим, бо йшлося про те, чи «має ся [цей монастир] уважати за один з монастирів конгрегації, чи має творити нову конгрегацію»⁸⁵.

У 1926 р. василіянин о. Теодосій Галушинський залишив уряд ординаторського комісара для жіночих василіянських монастирів у Перемиській єпархії, який виконував з 1918 р. У 1926–1931 рр. сестри цієї дієцезії не мали сталого візитатора, а з усіма важливими справами зверталися до ординаріату чи одразу до митрополита. Андрей Шептицький дбав про духовний розвиток черниць, був для них духовним отцем, настановляв їх і формував духовне життя, турбувався про чернечу дисципліну⁸⁶. Тож у 1926 р. сестри отримали документ про спрощення клявзурових вимог: в рамках обов'язку можна було без дозволу виходити поза межі монастиря⁸⁷.

Виходячи з потреб сестер, для них призначали надзвичайного сповідника. Наприклад, у 1927 р. цю функцію виконував о. Микола Кушпін. Цього ж року новіціат з основного (матірнього) дому в Яворові перенесено до Перемишля з надією, «що оо. василіяни, які замешкали в місті, обіймуть духовний провід над новіціатом»⁸⁸. Самостійний статус у цей період отримали й окремі доми, як от монастир у Підмихайлівцях в 1933 р.⁸⁹

Узагалі сестри та настоятельки писали до митрополита прохання, щоб він допоміг зарадити проблемам, спричиненим різнобаченнями на майбутнє чину. У 1931 р. відбулась наступна капітула, до якої сестри ретельно готувались і мали великі сподівання на перемини, бо на ній були присутні делегатки всіх домів і представники ординаріатів. Але виходу зі скрутної ситуації,

⁸⁴ *Хроніка Яворівського монастиря за 1924 р.*, арк. 160.

⁸⁵ *Конференції Архиєреїв Української Греко-Католицької Церкви*, с. 74.

⁸⁶ Федорів. *Організаційна структура Української Церкви*, с. 196.

⁸⁷ ЦДІАЛ, ф. 684, оп. 1, спр. 2792, арк. 60.

⁸⁸ *Хроніка Яворівського монастиря за 1927 р.*, арк. 180.

⁸⁹ ЦДІАЛ, ф. 684, оп. 1, спр. 2798, арк. 7.

окрім звернення до Апостольської столиці, не було знайдено. Як наслідок, у 1933 р. візитатором василіянок Галицької митрополії призначено редемпториста о. Йосифа Схрейверса. Коли надійшло це рішення, Андрей Шептицький звернувся до василіянок з наступними словами:

Є вашим обов'язком перед Богом і совістю та Апостольським престолом прийняти його з якнайбільшою щирістю і довір'ям та допомогти йому у виконанні трудного, повіреного Апостольським престолом завдання. Я зі свого боку можу вас тільки найсильніше заохотити до щирості і послуху⁹⁰.

Довершення віднови у спільнотах сестер-василіянок відбулося саме після апостольських візитацій. Надалі митрополит візитаторів не призначав. Архівні джерела подають, що у 1937 р. він особисто проводив візитації або отримував письмові звіти. Його позицію висвітлюють слова: «На підставі письм сестер буду старатися поправити дисципліну монастиря і зарядити то, що потреба для загального добра»⁹¹. Пізніше сестри отримували по-візитаційні листи з відповідними вказівками. В одному з них йшлося про наступне:

У ваших правилах є уступи, які зовсім не заховані, але без ніякої вини сестер. Обставини так склалися, що приписи, які відносяться до зносин з людьми на світі, сталися не до виконання для сестер, зайнятих чинною працею для Церкви. В монастирях, що мають школи, зайнятих вихованням молоді [...] рада в кожному монастирі повинна застановитися над тим, як правильно заступити цей пункт⁹².

Попри труднощі, пов'язані з реалізацією реформи, монастирі розвивались кількісно і якісно. Дослідники підкреслюють, що у міжвоєнні роки кількість монахинь і кандидаток збільшилась удвічі⁹³. У 1938 р. у Львівській архієпархії існувало п'ять монастирів, у Станіславівській – два, в Перемиській – чотири. В Апостольській адміністрації Лемківщини монастирів

⁹⁰ ЦДІАЛ, ф. 684, оп. 1, спр. 2972, арк. 4.

⁹¹ Там само, арк. 88.

⁹² ЦДІАЛ, ф. 358, оп. 1, спр. 9, арк. 68.

⁹³ *Історія релігій в Україні*, т. 4: *Католицизм*, с. 407.

сестер-василіянок не було. Отже, головних монастирів та їх дочірніх домів у 1938 р. було вже 11⁹⁴. Інше джерело засвідчує, що у Перемиській єпархії в 1918 р. діяло два доми сестер з 27 черницями, а в 1939 р. – чотири з 46 черницями⁹⁵.

Варто відзначити плавний характер переходу від виключної опіки митрополитів та єпископів над жіночими монастирями до моделі, за якою цією опікою займалася Апостольська столиця. Йдеться про вибір візитатора, зацікавлення духовним і літургійним життям, вплив на дисципліну. У міру впровадження реформи, пристосування чину до викликів дійсності, у монастирях сестер-василіянок зростала роль ігумень. Їх повноваження поширювалися на дочірні доми й новіціат у матірньому домі. Можна зафіксувати і збільшення вагомості такого органу управління, як капітула. Через капітули сестри коригували норми уставу, даного митрополитом. Аналіз правового статусу управи жіночих монастирів ГКЦ показує кардинальну зміну структури, формування управи, побуту, діяльності цих спільнот.

Звісно, що з точки зору сьогодення пильний погляд на реформу жіночої гілки ЧСВВ у Галицькій митрополії може навіяти думки про втрату монашеством його самобутності. Тепер, коли лунають заклики орієнтуватися на повернення до джерел, можна почути пропозиції, згадати, яким було монашество у своїх витках. Найбільш драстичним залишається питання чистоти обряду у практиці чину: упередження до всього латинського, з одного боку, і надмірне захоплення «досягненнями» Західної Церкви, з іншого. Як у ХІХ-му, так і в ХХІ ст. ці дискусії потрібні, але слід пам'ятати, що йдеться про реальні монаші спільноти та богопосвячених осіб, вихованих у конкретному культурно-історичному середовищі. Україна розташована між Сходом і Заходом, а тому крос-культурний підхід до розв'язання різноманітних проблем є необхідним – йдеться про потребу враховувати місцеві культурні особливості та історичну традицію для полагожден-

⁹⁴ Богдан Боцюрків. *Українська Греко-Католицька Церква і Радянська держава (1939–1950)*. Львів 2005, с. 24.

⁹⁵ *Польща – Україна. 1000 років сусідства. Студії з історії Перемиської греко-католицької єпархії*, т. 3. Перемишль 1996, с. 209.

ня тих чи інших труднощів. Саме така модель може допомогти зрозуміти і досвід реформи сестер-василіянок на початку ХХ ст., які у ХХІ ст. видаються часом незрозумілими, а тоді були породжені культурними обставинами чи пасторальною необхідністю. Відтак виправдано буде підсумувати наш розгляд історії реформи сестер-василіянок словами Ігоря Скочиляса:

Хоч як високо ми б не ставили консерватизм і традиційність Східної Церкви, мусимо таки признати, що цей консерватизм з бігом часу та у змінених обставинах виявляється перешкодою для плекання релігійного духу серед народу⁹⁶.

Практика оновлення василіянських жіночих монастирів на межі ХІХ–ХХ ст. продемонструвала, що віднова первісного духу монашества, якої стратегічно прагнули промотори реформи, особливо митрополит Андрей Шептицький, потребує продуманої тактики. І корекція процесу втілення цієї реформи з огляду на суспільні обставини – одна із заповорок її успіху.

Magdalena Vytvytska, O. S. B. M.

Historical and Legal Aspects of the Reform of the Basilian Nuns in the Galician Metropolitanate in Late 19th – Early 20th Centuries

The article analyzes the experience of reforms in the Congregation of Sisters of St. Basil the Great in Galicia under metropolitan Andrey Sheptytsky. It examines the efforts of the metropolitan and special visitators (commissars) to renew the monastic life in the three Galician dioceses, and pays special attention to the perception of the reform by the nuns themselves and the increasingly important role of superiors, their deputies, and general councils (chapters).

Keywords: Sisters of St. Basil the Great, Basilian Order, reform, Andrey Sheptytsky.

⁹⁶ Ihor Skochylas. *Sobory eparchii Chelmskiej XVII wieku: Program religijny Slavia Unita w Rzechypopolitej*, т. 4. Lublin 2008, с. 279.